

En ærlig bok.

Tønsberg Blad
5.1.1948

Av

Direktør Lorentz Vogt

K. Kluge: Holder vi mål?
I kommisjon hos Dreyer,
Oslo.

Overskriften kan kanskje synes noe søkt. Er ikke de fleste bøker ærlige? — eller iallfall ærlig ment?

Hvor det gjelder bøker fra okkupasjonslivstiden må spørsmålet stort sett besvares med nei. De aller fleste har et eller annet ærende — noen som skal skrytes op — noen som skal rakkes ned — noe som skal skjules eller noe som skal gies en mere eller mindre falsk belysning.

Advokat K. Kluges bok er uomtvistelig ærlig. Den søker sannheten, selv hvor det kommer på tvers av gjengs opfatning.

Advokat K. Kluge har før, under og etter krigen ført en og samme klare linje. Før krigen ivrig forsvarsvenn — under okkupasjonen en betydelig nasjonal innsats bl. a. som chef for mil.org. i Stavanger, — etter frigjøringen en bestemt kamp for de verdier, som striden gjaldt bl. a. en ordnet rettspleie og en demokratisk samfundsordning.

Det er denne sammenhengende linje som gir boken verdi og som gjør det til en glede å lese den. Vi har nok av dem, hvis utvikling har vært en annen: Før krigen forsvarsnihlister eller iallfall svært lunkne — under krigen meget forsiktige — etter frigjøringen i besiddelse av et uanet løvemot med krav om hevn og straff uten hensyn til lov og rett.

I forordet til sin bok trekker han op dens program: «Vi må undersøke hvorvidt vi på det tidspunkt, da våre handlinger fant sted, kunde handlet anderledes og bedre. Det er vår viden i handlingsøieblikket vi må bygge på, de hjelpemidler som da stod til disposisjon, vi må ta i betraktning, når en sund kritikk skal øves». Det er denne kanskje nokså selvsagte betraktning, som det idag er så vanskelig å få folk til å forstå og hvorfra det meste av dagens bitre strid skriver sig.

Bokens første avsnitt gjengir fire innlegg fra før okkupasjonstiden. De viser et betydelig fremsyn og leses ennå idag med den største glede.

I innledningen til etterkrigsbe-
traktningene gjøres okkupasjonens status op. Mot oppgjøret har nærværende anmelder den innvending, at de materielle tap sikkert er overdrevet. En meget vesentlig del av disse tap opveies av innvundne fordelene og av den av etterkrigskonjunkturen skapte hause. På den annen side er mennesketapet i realiteten større enn de 10 000 omkomne viser — ikke bare fordi det gikk ut over vår beste ungdom og våre mest verdifulle borgere, men fordi der i tillegg til de 10 000 kommer adskillige tusener, som vel slapp levende fra fengslene, men hvis mentalitet nu gjør dem uskikket til ordinært arbeide. Det er uhyggelig mange av disse som efterhvert i en relativt ung alder går ut av arbeidet, tildels ut av livet.

Forfatteren mener, at en samlet nordisk politikk kunde ha spart oss for okkupasjonen — men at de indre psykologiske forutsetninger for en blokkdannelse neppe lenger er tilstede. «Krigen har rystet tillitsforholdet mellem de nordiske folk». Der er visselig meget riktig heri. Men vi skal være klar over, at det er det norske skryt og den norske selvgodhet, som idag er den største hindring. Kan vi nordmenn overvinne oss til å se noe mere nøkternt på vår i sannhet meget beskjedne innsats, vil meget være vunnet. Mellem Danmark og Sverige bygges der i dag op et nytt tillidsforhold. Betegnende er det, at kong Gustafs jubileum i Danmark blev feiret som en dansk nasjonaldag med almindelig offisiell flagging og i København også med rik privat flagging. I Københavns gater var reist flaggalléer. Den danske konge gjorde personlig visitt i den svenske legasjon. I Helsingør reises nu en lysende «svenskessøile», som skal gi et stadig og levende uttrykk for dansk taknemlighet overfor Sverige for hjelp i okkupasjonstiden.

Kluges fremstilling av forholdene i 1940 inneholder for den som har studert disse, intet nytt. Men behandlingen er suveren og der er trukket frem ting, som de fleste andre forfattere hittil har ønsket å holde i bakgrunnen. Den er god å ha for hånden.

I en rekke avsnitt, hvis samlede titel kunde være: Holder vårt demokrati mål? — selvom titelen kun er brukt over et enkelt — søkes et oppgjør med vårt politiske og tildels vårt kulturelle grunnlag. På snaue 18 sider lar det sig selvsagt ikke gjøre. Der kastes streiflys over spørsmålene, — men heller ikke mere. Enkelte ting har sin interesse fordi de går igjen i så mange diskusjoner:

Hvad kan gjøres for å gjøre den demokratiske styreform effektiv?

Forfatterens oppgjør med pressen er skarpt og generelt. Det gjelder forholdene før, under og etter krigen — kanskje særlig etter krigen: «Det var — etter krigen — pressens plikt med myndighet å lede den offentlige opinion inn i sunde baner. Den har i altfor høy grad fulgt strømmen istedenfor å lede den. Derfor har tiden etter frigjøringen artet sig som en åndelig sett mer grå og trist tid enn ønskelig kunde være. For det første har vi alt det sanseløse skryt».

«Alt dette provinsielle skryt skader oss. Det svekker vår anseelse. Utlendingene merker det. Om våre utenlandske gjester kanskje gjennemgående er taktfulle, så tenker de nok sitt. Særlig bedrøvelig er de reaksjonær denne anmassende innledning har utløst overfor våre svenske granner. Der er her fra norsk side sådd en del tistler som kan komme oss dyrt å stå. Det er en kostbar fornøielse å øde godt og gammelt vennskap. Hadde den norske presse isteden vendt kritikken innover, skulde disse kjedelige reaksjoner i folket være undgått.»

Advokat Kluges angrep på pressen er berettiget, — men kanskje noe ensidig. Den deler ansvaret med en rekke skrytende bokforfattere tildels med betydelig borgerlig anseelse. Det var «kretsen» som gav tonen. Og også hvor det gjelder opinionen får domstolene ta sitt ansvar.

Advokat Kluges gjennomgåelse av rettsoppgjøret er skrevet ut fra de samme synsmåter som hevdet av nærværende forfatter i en rekke artikler i «Tønsbergs Blad». Det er overordentlig interessant å se en samlet fremstilling av tingene som i advokat Kluges bok. Hans konklusjon er: «Jeg drister mig til å spå, at en avklaret eftertid skal se tilbake på vårt rettsoppgjør med nokså blandede følelser.» Nærværende anmelder er ennå noe dristigere: Denne fremtid er allerede inntruffet innen store deler av vårt folk. Det er bare den åpne erkjennelse som mangler. Den vil komme.

Advokat Kluges bok vil bli lest. Den er vel verd å studere og å eie.

Lorentz Vogt.

—0—

100183